

A87/003

22 januari 1987.

PARTIJLEIDER HU YAOBANG ONBEDOELD SLACHTOFFER VAN STUDENTENACTIES

In reactie op de studentenbeweging in de laatste weken van het afgelopen jaar heeft de politieke leiding van China, voorlopig alleen nog in het personele vlak, maatregelen genomen. Vooral met het verwijt te tolerant te zijn geweest werd HU Yaobang gedwongen terug te treden als secretaris-generaal van de CCP. Opvallend bij de recente gebeurtenissen was de rol van DENG Xiaoping, die met het snelle "offer" van zijn vroegere protégé HU het initiatief naar zich toetrok, in een poging om te voorkomen dat de studentenacties een ernstige terugslag zouden hebben voor het moderniseringsbeleid.

PARTIJLEIDER HU YAOBANG ONBEDOELD SLACHTOFFER VAN STUDENTENACTIES

De acties van studenten in diverse grote steden in de Chinese Volksrepubliek,* die in de maand december ('86) culmineerden in massale demonstraties voor meer democratie naar Westerse snit, hebben - na uit zichzelf reeds tot stilstand te zijn gekomen - alsnog geleid tot ernstige repercussies voor het regime in Peking. Het meest opvallende feit tot nu toe was uiteraard de gedwongen terugtreding van HU Yaobang als secretaris-generaal van de Chinese Communistische Partij. HU, wie laksheid en een te grote tolerantie tegenover het systeemvijandige karakter van de acties werd verweten, blijft echter vooralsnog deel uitmaken van de vijfkoppige vaste commissie van het CCP Politburo.

Een drietal intellectuelen dat tijdens de studentenbeweging zijn nek had uitgestoken door middel van partijkritische lezingen en artikelen, was voordien al van overheidswege als zondebok aangemerkt, van zijn functies ontheven en uit de CCP gezet. Dat waren Volksdagblad-journalist LIU Binyan, de schrijver WANG Ruowang en de vice-rector** FANG Lizhi van de universiteit van Hefei, waar de acties waren begonnen. Met name op laatstgenoemde FANG, door de buitenlandse pers wel "de Chinese Sacharov" gedoopt, concentreerde zich aanvankelijk de inmiddels tot enorme proporties aangezwollen kritiek in de Chinese media.

Vermoedelijk uit tactische overwegingen werd met de bekendmaking van deze maatregelen gewacht tot medio januari, het moment waarop de meeste universiteiten de examenperiode afgesloten hadden en zich opmaakten voor de eindejaarsvakantie. Het is niet uitgesloten dat in de komende weken nog meer personen tengevolge van hun optreden tijdens de studentenbeweging - actief dan wel passief - hun posities zullen verliezen. In de partijbureaucratie valt iets dergelijks te voorzien voor hoge functionarissen van de CC-afdeling Propaganda, die de verantwoording droeg voor tal van controversiële publicaties. Het staatsapparaat zal stellig een vereffening van rekeningen te zien geven in de sectoren die zich met onderwijs en wetenschappen bezighouden.

Aan het ontslag van HU Yaobang als partijleider zijn enkele interessante aspecten te onderscheiden.

Allereerst blijkt nu, achteraf, dat de bezwaren tegen hem binnen de CCP-top in het algemeen en in het bijzonder bij DENG Xiaoping, al dateren van tijdens de hoogtijdagen van het openbare debat over politieke hervormingen in de afgelopen zomer. Volgens ZHAO Ziyang, die het ambt van CCP secretaris-generaal voorlopig zal waarnemen en dus nu naast premier ook partijleider is, werd HU er sedertdien bij herhaling op gewezen dat hij van de partijlijn afweek. Op 30 december, terwijl de studenten van Peking massaal de nieuwe demonstratievoorschriften trotseerden, zou DENG tenslotte in een besloten bijeenkomst van de partijleiding scherp tegen zijn vroegere beschermeling zijn uitgevaren en op diens aftreden als CCP-chef hebben aangedrongen. HU Yaobang verdween vervolgens met "ziekteverlof" van het toneel, om pas weer te verschijnen op de van 14 tot 17 januari inderhaast belegde zitting van het uitgebreide Politburo, alwaar hij na enige zelfkritiek zijn terugtrekking uit het hoogste partijambt bekendmaakte.

*Zie FOCUS A87/002, "Chinese studentenacties zetten moderniseringspolitiek onder druk".

**Ook de rector zou zijn ontslagen.

Deze zitting van het Politburo, aangevuld met naar verluidt een speciaal voor de gelegenheid geselecteerd contingent vermaarde partijveteranen uit de Centrale Adviescommissie van het CCP/CC, bood als zodanig een treffende afspiegeling van de belangrijkste overwegingen binnen de partijtop op dat moment. Ten eerste was haast geboden omdat gebruik moest worden gemaakt van de ingetreden luwte in de studentenacties; ten tweede diende vooral naar buiten toe geen twijfel te bestaan dat juist ook DENG Xiaoping (voorzitter van de Centrale Adviescommissie !) achter de te nemen maatregelen stond. HU's ontslag en de (tijdelijke) benoeming in zijn plaats van ZHAO zullen overigens op een latere datum nog statutair door het CC gelegitimeerd moeten worden.

Misschien is het opmerkelijkste aspect aan HU Yaobang's degradatie wel de instigerende rol van DENG Xiaoping, de man die al veertig jaar bepalend is geweest voor HU's carrière en hem gedurende die periode, al naar gelang het politieke getij, in zijn kielzog bij herhaling meegenomen heeft naar de top en naar de vergetelheid.

Het kan haast niet anders of de thans genomen maatregelen passen in een korte termijn strategie van DENG, die hiermee in elk geval het initiatief uit de stellig rigoreuzere handen van zijn conservatieve opposenten heeft weten te houden en zo (voorlopig) wist te voorkomen dat zijn moderniseringsbeleid met de door de studenten geëiste democratisering zou worden vereenzelvigd, c.q. door conservatieven besmet verklaard.

De effecten van de jongste verwickelingen binnen de bestuurlijke top in Peking zijn nog niet in volle omvang te overzien. Te oordelen naar recente uitspraken van DENG Xiaoping, ZHAO Ziyang en vice-premier (tevens kandidaat voor het premierschap) LI Peng zou de hervormingsgezinde groep het liefst zo snel mogelijk een punt zetten achter de gebeurtenissen van de afgelopen twee maanden en overgaan tot de orde van de dag.

Zowel DENG ("China moet alleen nog maar verder opengesteld worden") als ZHAO ("Men hoeft zich geen zorgen te maken over de stabiliteit en de continuïteit van ons beleid") en LI ("De partij zorgt voor en vertrouwt op de brede massa van intellectuelen") lijken daarmee tegelijkertijd verder onheil te willen bezweren. Onheil in de vorm van een terughoudender opstelling van "het buitenland" ten opzichte van China en van een vervreemding van de huidige Chinese intelligentsia: de categorie en de generatie die het moderniseringsbeleid in de toekomst zal moeten dragen. De kritiek van de partij richt zich dan ook "slechts tegen die intellectuelen die tornen aan het socialisme en het leiderschap van de CCP", aldus LI Peng.

Zelfs als DENG Xiaoping erin geslaagd is om zijn politiek van modernisering en openheid tegenover het buitenland overeind te houden, moet een verdieping van dat beleid via politieke hervormingen nu wel uitgesloten worden geacht. In zoverre is de studentenbeweging, die het nu juist om versnelling en uitbreiding van zulke hervormingen te doen was, derhalve volslagen contraproductief geweest. Andermaal zullen China's intellectuelen zich een zekere mate van re-ideologisering moeten laten welgevalen. Met name zij die in het buitenland studeren of wetenschappelijk werk verrichten - naar gebleken is de belangrijke doorgevers van Westerse ideeën - hebben met een beperking van hun geestelijke bewegingsvrijheid rekening te houden. Het voor oktober a.s. geplande Dertiende CCP-Congres zal verder uitwijzen of de (hoog)bejaarde leiders van nu inderdaad, zoals de bedoeling was, zullen worden afgelost of dat zij - beseffend hoe vitaal hun aanwezigheid aan de top nog is voor het voortgaan, c.q. beteugelen van de modernisering - gewoon aanblijven.